

ELS ÚLTIMS 100 METRES

EL FIL D'ARIADNA
90

© 2016 Quim Torra

© Shutterstock, per les imatges de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
Muntaner, 200, àtic 8a · 08036 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Primera edició: març de 2016
ISBN: 978-84-16139-99-6
DL B 5062-2016
Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió
en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació
o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Quim Torra

ELS ÚLTIMS 100 METRES

El full de ruta per guanyar
la República Catalana

 Angle Editorial

Taula

Lletra de batalla per la independència de Catalunya 11

I - Com hem arribat fins aquí? Els vells i els nous fonaments de l'independentisme 15

- Quan la llengua és al centre de tot 17
- La resistència de la història 25
- Agonia, extenuació i mort del projecte polític del catalanisme 31
- Entre la residualitat i la premsa 41
- De la identitat a la revolta democràtica 47
- Sorpresa!: som transversals 53
- La batalla dels arguments 59
- La revolució dels somriures 69
- El debat per l'hegemonia cultural: independentisme i cosmo-
politisme 75

II - El moment zero 83

- Un poble que diu prou 85
- Elogi dels vells independentistes... i dels nous 95
- Els polítics clau d'una generació: Artur Mas, Oriol Junqueras
i David Fernández 101
- Entre el caos i la unitat, la gran ona groga de l'ANC, Òmnium
i l'AMI 109
- El 9-N i les campanyes de l'«Ara és l'hora» 117
- 27-S: el vot de les nostres vides per governar-nos 125
- La victòria independentista 133
- Resolució de desconnexió: el moment fundacional de la futura
República Catalana 139
- El procés ha mort, visca la preindependència! 145

III - La fase final 151

Lideratge compartit, projecte comú i unitat d'acció (les tres «E»:
equip, excel·lència, enraonar) 153

Governança del balanceig entre el «mentrestant» i l'objectiu final 161

Seguretat jurídica i/o xoc de trens? Acceleració! 169

L'eixamplament de la base independentista 181

El «cercle virtuós»: ruptura democràtica i desobediència civil,
procés constituent i pla de xoc social 187

DUI, PUI o RUI? La porta de la gàbia 197

La mediació internacional 209

Els últims 100 metres: les estructures d'estat 219

La República de Catalunya 227

Epíleg 235

*Als meus fills, Carola, Guillem i Helena,
i a tots els meus nebots,
que viuran en una República*

*Per a Muriel Casals,
presidenta i amiga, amb qui hem compartit junts
tantes estones aquests darrers anys! Ningú millor que
ella representa la revolució dels somriures. Tot aquest
llibre i els 100 metres que ens falten per recórrer tenen
ara un nou sentit, perquè ella justament és el millor
argument per treballar més que mai per aconseguir
la independència: li devem. T'ho devem, Muriel.
Moltes gràcies per tot.*

«Una pluja caiguda suau llisca a través dels arbres i l'olor de l'oceà és tan forta que gairebé es pot llepar l'aire.»

SEBASTIAN JUNGER, *La tempesta perfecta*

Lletra de batalla per la independència de Catalunya

«No hi ha pla B a la independència.»

CARLES PUIGDEMONT

La independència de Catalunya és irreversible. Constatada aquesta premissa, seguim.

Diuen que el surf, més que un esport, és un estil de vida. La recerca de l'ona perfecta s'ha convertit en una litúrgia per a molts, una devoció capaç de convertir-se gairebé en una obsessió. Per al veritable surfista, cavalcar damunt les ones és una religió, fonamentada en la llibertat absoluta. Els grans surfistes poden passar-se nits i dies sencers esperant el moment oportú per remar fins al trencant de la gran ona. Com una branca de l'ascetisme, el surf es fonamenta en la filosofia contemplativa. La mar brava exigeix paciència, tenacitat, tossuderia i audàcia. Només així arriba l'ona propícia per a la gran aventura. Cal estar molt atent, cal ser molt savi, haver patit molt, haver caigut molt, per adonar-se com, mar enllà, a l'horitzó lapislàtzuli, es forma la gran ona, feta de milers de gotes i colors, que els permetrà córrer com el vent i vèncer l'impossible.

Els catalans som ara mateix, a l'inici del 2016, al damunt d'una gran ona groga. Feia molts anys que l'estàvem espe-

rant, més de tres-cents. Aquella espurna que ho faria saltar tot, com somniava el president Macià. Hem suat paciència, en aquest país, i hem destil·lat tossuderia. Hem esperat i esperat a la riba, amb els peus a la sorra, amb la mirada fixa a l'horitzó, confiant que arribés la gran ona. Dies i nits, mesos i anys. Tres-cents anys fa que som a la riba, des de l'endemà de l'11 de setembre de 1714. Al principi, a l'horitzó no es veia res, tot s'havia enfosquit, vivíem en les tenebres. Va caldre *renéixer*, nogensmenys! I va sorgir aquella Renaixença cultural, que s'adonava que més enllà de la província patètica en la qual volien condemnar-nos hi havia hagut un poble lliure i una cultura universal. Vam haver d'aprendre a escriure una altra vegada la nostra llengua, i la nostra vida intel·lectual i el nostre art es modernitzarien amb el Modernisme i s'ordenarien amb el Noucentisme, essent aleshores quan aquell mar que teníem al davant va fer-se com de seda blau cel, i fins semblava que les sirenes taral·lejaven alguna cançó de Toldrà. De sobte, el 14 d'abril de 1931 algú va cridar que es veia una escuma a l'horitzó. Però el cel s'ennegrí i vam tornar a les tenebres. La tempesta amainà, però altra vegada ens va caldre, com havia dit gairebé cent anys abans Prat de la Riba, recuperar l'ànima.

Des d'aleshores, des de la mort del dictador, fa gairebé quaranta anys que esperem altra vegada l'ona. A tots aquells a qui la història —per la guerra, l'odi, les dictadures— ha col·locat al marge d'una societat (pobles sense drets, ciutadans sense paraules, innocents represaliats) els ha calgut lluitar contra tota mena de manipulacions per conquerir la memòria històrica. Perquè un poble sense memòria és un poble sense accés a la veritat. On no hi ha memòria no hi ha justícia, i no hi pot haver veritat. I és que reconeixement de la veritat i justícia van —haurien d'anar— de la mà.

Hem acumulat una transició vergonyosa, amb una llei d'amnistia tramposa i, més recentment, una llei de memòria històrica que ha arribat tard i malament i no ha servit ni per condemnar el franquisme ni per reparar el dolor de les víctimes. Governos de diferents colors polítics s'han succeït a Espanya i cap, CAP, ha posat fi a aquesta vergonya. Aquelles «nacionalitats i regions» de la Constitució s'han acabat evaporant en el fum del cafè per a tothom, deixant-nos dins de la gàbia d'un estat on als catalans ens ha tocat jugar el paper de l'hàmsster, foll de girar dins la roda. Ens consumíem vius en aquesta autonomia que ens asfixia, ens tenalla i ens impedeix progressar. Que ens anul·la. Com diu el professor Carles Boix, «viure en una gàbia i a sobre haver de sentir que la gàbia no existeix és una cosa absolutament bèstia i indigerible». Només calia baixar-ne i obrir la porta. Però seguíem rodant i rodant. Fins que vam dir prou. Naturalment, la porta es diu *autodeterminació*.

Els vents ens són ara propicis. S'han endut les boires de tants segles, deixant un horitzó clar i pur: ja només hi som nosaltres, el poble de Catalunya, entre el cel i la terra; i ara, fregant sobre mar, amb força, han aixecat finalment l'ona que esperàvem. Està feta també de milers de gotes i colors. Centenars de milers de catalans s'alcen de nou reclamant la llibertat. S'emparen en la força i els valors de la vella tradició catalanista i dels nous corrents del segle XXI: la voluntat de viure lliures, de viure en dignitat, de viure en un país millor, més just, més solidari. Tot és tan senzill com això i res més que això. De fet, la independència és tan clara com l'aigua d'una petita cala de la Costa Brava: recuperar la sobirania perduda no és altra cosa que refer el camí de retorn a casa.

Els últims 100 metres no s'entenen sense la marató que estem corrent. No és fàcil ser català, i sobretot és cansat.

Però també venim al món amb un sentit de persistència i tossuderia admirables. Per això una part important del llibre mira de fixar aquelles grans idees força que, per damunt de conjuntures, ens han portat fins aquí, a la majoria social independentista. A la meta hi arribarem si sabem d'on venim. Malgrat tot, no és suficient.

Culminar la *preindependència* —la fase d'execució del procés en què ara mateix ens trobem— exigeix que es produeixin totes les condicions per tal que es provoqui la tempesta perfecta. He tractat d'explicar-ho en la tercera part del llibre: lideratge compartit, projecte comú i unitat d'acció; governança del balanceig entre el «mentrestant» i l'objectiu final; seguretat jurídica i acceleració; eixamplament de la base independentista; el «cercle virtuós» dels tres eixos de ruptura democràtica i desobediència civil, procés constituent i pla social; una societat civil —àmplia, plural— més important i necessària que mai; la proclamació d'independència sotmesa a un referèndum unilateral (creades les estructures d'estat que ens han de permetre *controlar* el territori) i la mediació internacional.

Tanmateix, tots aquests requisits, igual que els deu manaments, es resumeixen en dos: tot depèn de nosaltres i tindrem només allò que aconseguim guanyar-nos gràcies al factor intern —mobilització de la ciutadania— i extern —implicació d'organitzacions mundials polítiques i econòmiques.

Ho podem fer i ho podem fer bé. Però hem de fer-ho junts. Tenim el mandat democràtic per fer-ho en divuit mesos. Un compromís que lliga elegits amb electors. Hem passat del dret a decidir al deure d'autodeterminar-nos.

Si som, siguem. Fem-ho. A córrer com el vent i a vèncer l'impossible.

I

Com hem arribat fins aquí? Els *vells* i els *nous* fonaments de l'independentisme

«Fer de Catalunya un país normal.»

FERRAN SOLDEVILA

Quan la llengua és al centre de tot

«Em va semblar molt clar que, si jo fallava, fallaria la llengua. I m'era evident que si la llengua fallava, fallava tot.»

POMPEU FABRA

La història dels catalans és la història d'una mirada; són uns ulls que esguarden una terra, que l'han vist néixer i fer-se forta, i l'han vist traïda i revoltada. Sant Jordi es va fer espasa, i poema, i espiga i puny clos. Sota la mirada del cavaller els nostres avantpassats agafaren les falçs i les forques, els bastons i les fangues i el país es va encendre. Al seu recés, els catalans vam descobrir que tots els que vivim aquí formem part d'un mateix lloc —diguem-ne pàtria—; amb ell reneix la mirada de l'esperança i la confiança en nosaltres mateixos. La mirada clara i neta de ser un poble lliure que tampoc l'11 de setembre de 1714 no va ser capaç d'ensorrar.

Però aquesta mirada amaga el tresor més preuat.

Amb aquesta mirada els catalans hem travessat mars i oceans, selves i muntanyes, cels i terres, cert. Però sobretot, hem estimat aquesta llengua i cada una de les seves paraules que volen alades pels nostres carrers i places i pels nostres boscos i pels nostres camps.

Sí, la llengua d'un poble. Una llengua a vegades docta, a vegades curiosa, a vegades intel·lectual, a vegades irònica,

a vegades catòlica, a vegades maçònica, a vegades pagesa, una llengua que a vegades ha assolit el geni i la universalitat. Però, sobretot, sí, és clar que sí, una llengua del poble, amb la qual hem rigut i plorat, hem viscut i hem lluitat, i no ens hem rendit, una llengua amb tots els accents del món que, junts, semblen tenir tots els colors de l'arc de Sant Martí.

La idea de la nació catalana no va sorgir d'una manera simple i espontània, ni per l'acció misteriosa o màgica de forces ocultes. Com totes les idees de nació, la de la nació catalana es va *construir* o *imaginar*. Molts la somiem encara. I la somiem completa. Però tanmateix hi ha una realitat inqüestionable: en el centre de tot, en el més profund del nostre ésser col·lectiu, hi ha la llengua catalana. El nervi de la nació, i doncs, per aquest fet, els reiterats intents de les autoritats espanyoles i franceses per tal d'eradicar-la.

No hi ha lloc millor a tot Catalunya que Organyà per imaginar-nos com va néixer la llengua catalana. Com aquell llatí s'anava polint, arrodonint i estirant. Com el poble anava girant i regirant, lentament, suaument, els noms de les coses. I els monjos, mossens i canonges començaren a utilitzar aquella parla en els seus sermons i prèdiques. Com, si no, es podien fer entendre? I un dia, un d'ells, un canonge de la col·legiata de Santa Maria, agafà un pergami i començà a escriure:

«Per que el sa proxmaue a la passió que deuje rede en iherusalem —tot perzo quels falses judeus not anasen cercar en altra terra— ja ueng el en les ciutatz qui son en riba de mar, qui son molt fortzs si quels fills disrael anc no les poguen pendre per forza».

(«Perquè ell s'aproximava a la Passió que havia de retre a Jerusalem —tot per tal que els falsos jueus no l'anessin

a cercar en altra terra— ja vingué ell a les ciutats que són a la riba de mar, que són molt fortes, talment que els fills d'Israel mai no les pogueren prendre per força».)

I el poble, que escoltava, digué amén.

Com va ser possible? D'on ve aquesta força que s'imposa a tot i crea i modela una nova llengua? Doncs de la crida de la terra. De les muntanyes i pujols, les roques i les vinyes, els recs i les rieres i els marges vells i els camps sembrats. La terra que hi és sempre, que no cau, que no passa mai! Que cada primavera torna i ens xiuxiueja a les orelles: «Desperta, segador, vinga, desperta, que ara és l'hora!».

El català apareix com a llengua escrita en els segles x i xi i al segle XII s'aferma. I arriba el XIII, i les *Homilies* mostren ja una llengua del poble i per al poble. La genialitat de Ramon Llull, a més, l'omple de literatura.

Els Amics de les Homilies d'Organyà han proposat la Ruta de la Llengua: els orígens, al mateix Organyà; la consciència lingüística, a Ciutat de Mallorca, amb Ramon Llull; l'expansió, a l'Alguer; l'interès per la llengua a Beniarjó i Gandia, amb Ausiàs March i Joanot Martorell; la cristal·lització de la Renaixença a Folgueroles, amb mossèn Cinto; la normativització i el català llengua de cultura moderna a Prada, on morí mestre Fabra; la resistència a l'intent de genocidi franquista, a Montserrat i encara a Andorra, de moment el primer estat on el català és llengua pròpia, nacional i oficial.

Quina magnífica síntesi d'història de la llengua catalana!

Sí, quin moment aquell en què la nostra llengua assoleix la plenitud literària amb Llull, March i Martorell! És aleshores, en aquell moment irrepetible de la nostra història, quan cap peix a la Mediterrània gosava nedar sense portar l'escut de les quatre barres al dors, que el català canvia d'estatus: ja no

és tan sols una llengua nacional, s'ha convertit en una de les llengües literàries més importants del món —del món europeu—. Simplement marcant en un mapa totes les ciutats on Llull va escriure les seves obres, ens donaria el periple de la Mediterrània, des de Catalunya fins a Armènia.

Quan la riquesa econòmica, i sobretot la força política, va anar minvant al llarg dels segles següents, també ho va fer la producció literària. Però la llengua segueix endavant, arrelada al poble, parlada pel poble. Sembla condemnada a desfer-se i decaure, sense institucions que la protegeixin, ans al contrari: amb un estat que la persegueix i prohibeix. I quan tot podria haver acabat, quan el fantasma de l'extinció és una amenaça plausible, aquella llengua s'alça, més viva que mai, en un dels revolts prodigiosos de la nostra història: la Renaixença. Miracle? En absolut. La crida de la terra altra vegada. La nova saba d'un poble que tornava a voler trobar-se a si mateix.

Pretenien haver-nos reduït al folklore i a una llengua escrita dialectal per a eunucs, maldestra, borda, anàrquica. El provincialisme enganyat ens estava portant a l'extinció. La Renaixença l'atura i el geni de Verdaguer fa el miracle de retornar-la a la Champions de la literatura.

Però no era suficient. I és aleshores que apareix la generació decisiva, aquella que es proposa ser més lliures, més audaços, més moderns. I sense una llengua fàcil, còmoda i culta, tot inexcusablement alhora, res no s'hauria aconseguit. Va caldre imaginar-se un idioma, dibuixar-lo, sentir-lo, tornar a fer-nos-el nostre, fer-ne milers d'esborranys a llapis, esborrar-los, discutir-los, cedir —sovint—, per acabar dibuixant amb carbonet cada mot, cada frase, lligats per sempre més a una geografia, a una terra i a una llum. Normativitzar la llengua. Si voleu, fem-ho més fàcil: endreçar-la.

Gràcies a Pompeu Fabra i la seva generació, s'obria de bat a bat la porta a la modernitat via la normalitat. Estrenàvem una llengua i les seves possibilitats van fer el miracle. Verdader n'havia salvat l'ànima; Fabra en salvava el cos. Ja no miràriem mai més a Madrid sinó a París, Londres o Berlín. El món sencer era nostre, perquè nosaltres ja podíem escriure sobre el món sencer.

Però aquella llengua *ordenada* significava més, molt més: «És possible que hi hagi una llengua i una literatura, si darrere no hi ha un país?», es preguntava Josep Pla, mentre Pau Casals alertava els catalans: «Sigueu fidels a la terra i a la llengua, no per a tancar-vos i recloure-us, sinó per a tenir veu pròpia en el gran concert dels sentiments i les esperances dels homes».

Anys republicans lluminosos!, perquè en el seu centre tornava a ser-hi la llengua i la cultura catalanes.

És aleshores quan de sobte el cel s'enfosqueix i la llarga nit del franquisme posa la llengua a la negra gola del llop. No tenim temps aquí per recordar el genocidi cultural, no tenim temps per recordar que tot just arribat el 1977 es van tornar a editar tants llibres en català... com el 1936; no tenim temps de recordar tots els escarnis, totes les vexacions, totes les prohibicions que pateix el català durant la dictadura. Franco sabia molt bé què volia: destruir la llengua portava a la destrucció de la nació.

Ho intuïa Francesc Trabal quan, a l'exili, enviava a la seva neboda Anna una de les lletres més emocionants escrites mai en el nostre idioma, tractant d'explicar-li què havia sentit en passar la ratlla que separa les dues Catalunyaes.

«Tu no ho sàberes però en aquell instant et vam veure, et vàiem. Tu no ho sàbies, no podies sospitar res de res, no hauries comprès res de res. Però deixàvem Catalunya per tu.

Per defensar-te. Per tornar-te la Catalunya que ens endúiem. No sabíem anar-nos-en mai. Callàvem per poder tornar-te la paraula. Guardàvem la llengua, que anaven a arrancar-te. No sabíem si podríem tornar. No sabíem, no sabem, si mai podrem tornar amb tu, però sabíem, sabem que la llengua catalana tornaria a tu, que la llengua catalana seria la teva llengua, que tu eres Catalunya i si et deixàvem era per no deixar-te.»

Quin dolor d'enyorança més profund traspuen els records dels nostres exiliats, quines ànimes més desfetes i estripades. I sempre, d'una manera o altra, sempre hi havia la llengua, la llengua que anaven a arrencar-li a l'Anna i a tot un poble.

Uns anys abans, a finals de gener de 1939, Trabal i Fabra van coincidir uns dies al Mas Parxés, a Agullana. En la retirada i la desfeta, tot un grup d'intel·lectuals catalans va trobar-hi refugi uns quants dies. Rovira i Virgili, Carles Pi i Sunyer, Mercè Rodoreda, Armand Obiols, Anna Murià, Xavier Benguerel, Pere Quart, Alfons Maseras, Ramon Vinyas, Cèsar August Jordana, Feliu Elias, etcètera.

El 31 de gener de 1939 el matí era humit i fred, hi havia una llum estranyament esmorteïda, la llum blavosa de l'alba. A les vuit tothom estava a punt. Un grup marxa caminant cap a la fondalada on hi havia el paller amb un bibliobús i un autocar. Els joves van entrar els primers al bibliobús i després en Pau Vila va començar a passar llista dels que viatjaven en l'autocar. Un a un. Fabra, al seu costat, els ajudava a pujar, donant-los la mà, tustant-los l'espatlla amistosament, somrient-los, encaixant.

Tractem d'imaginar-nos els records que van tornar a ell aleshores. Què devia pensar en aquell moment, el senyor Fabra? ¿Potser en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, de 1906, en les *Normes*, el *Diccionari ortogràfic*,

la *Gramàtica Catalana*? Aquella llengua escrita inservible es convertia, aleshores, per fi, en una llengua com qualsevol altra. S'estava complint el seu objectiu màxim: «L'ideal que perseguim no és la resurrecció d'una llengua medieval, sinó formar la llengua moderna que fóra sortida de la nostra llengua antiga, sense els llargs segles de decadència literària i de supeditació a una llengua forastera».

Amb setanta-un anys i la incertesa angoixant d'un exili miserable. Com fer-nos-en càrrec, del que això podia suposar? Com entendre que un filòleg hagués de marxar del seu país? Com valorar, encara avui, l'esfondrament cultural de tot aquell món que tant havia costat d'aixecar?

Finalment, en el darrer moment, Fabra va pujar a l'autocar i en aquell precís instant en què es balancejava cap a dins, va murmurar a Benguerel, molt baix, gairebé en un sospir: «Me'n vaig a morir a França», i, amb un fort impuls, va pujar a l'autocar. No va poder sentir com ell, en el mateix moment que es tancava la porta, li donava les gràcies.

Si avui som aquí, és per l'esforç de tots els qui van lluitar contra el franquisme i el van vèncer —a l'exili i a l'interior—. Havent recordat l'any passat el 40è aniversari de la mort del dictador, ens cal donar-los, més que mai, les gràcies.

Van voler arrencar la nostra llengua de la seva terra, com una pell dissecada i feta a trossos. La civilització catalana, que es basava en l'ensenyament i la pedagogia, van voler-la abatuda, inerta, buida; aquell gener de 1939 les campanes tocaven a morts per una cultura i una llengua.

Però també vam guanyar. De nou, la crida de la terra, la voluntat de ser, la persistent voluntat dels catalans de ser.

I vam guanyar on menys s'ho esperaven. A Santa Coloma de Gramenet, el 1983, on va iniciar-se la immersió lingüística en dinou escoles públiques, per expressa petició dels pares

i mares, veïns d'aquella ciutat, la gran majoria dels quals no tenia el català com a llengua pròpia. Òmnium havia treballat des de feia anys, a través de la Delegació d'Ensenyament Català, per la recuperació de la llengua a les escoles, decantant-se per l'ús del català com a llengua vehicular de l'ensenyament i com a eina de cohesió social. El país va fer-se seu aquell projecte. Per fi, tots els nens i nenes catalans compartien un mateix projecte. Per fi, el somni de ser un sol poble es podia fer realitat.

Han estat, fins avui, més de trenta anys de normalitzar, d'intentar fer normal la immensa anormalitat que va suposar la dictadura. La llengua ha anat tornant al centre de tot. I en bona part, per això som on som.

Perquè la llengua també és repte, cruïlla de camins, neguit, que ens crema encara avui a l'ànima. Una llengua que ens omple d'orgull, i que alhora ens fa patir en cada estadística on veiem que els seus parlants disminueixen.

Per això som on som, i hem arribat fins on hem arribat, en un moment en què també la llengua catalana mira el nostre futur amb l'esperança de la normalitat.